

SHAÑARAQTAĞI KELISPEWSHILIKLERDI KELITIRIP SHIĞARIWSHI
FAKTORLAR HÁM OLARDIÑ BAHALANIWI

Ismaylova Gúlsara Jalgasbaevna

Nókis “Temurbekler mektebi” áskeriy-akademiyalıq liceyi psixologiya páni oqıtıwshısı.

Dosjanova Janat Kalieva

I.Yusupov atındağı dóretiwshilik mektebi tárbiyashi-pedagogı.

<https://doi.org/10.5281/zenodo.14929821>

Annotatsiya. Bul maqalada shañaraqtağı kelispewshiliklerdi keltirip shıǵarıwshı faktorlar hám olardıñ bahalanıwı haqqında sóz etilgen.

Gilt sózler: shañaraq, faktor, etika, dástúr, mádeniyat, neke.

FACTORS CAUSING DISAGREEMENTS IN THE FAMILY AND THEIR
ASSESSMENT

Abstract. This article discusses the factors causing disagreements in the family and their assessment.

Keywords: family, factor, ethics, program, culture, marriage.

ФАКТОРЫ, ВЫЗЫВАЮЩИЕ РАЗНОГЛАСИЯ В СЕМЬЕ, И ИХ ОЦЕНКА

Аннотация. В статье рассматриваются факторы, вызывающие разногласия в нефтяной отрасли, и их оценка.

Ключевые слова: семья, фактор, этика, программа, культура, брак.

Hár bir mámlekette shañaraq hám neke institutı din, úrp-ádet, mádeniyat, etika, dástúr tásirinde qádiplesken. Shañaraqta salamat psixologiyalıq ortalıqtı payda etiw arqalı shañaraq turaqlılıǵın támiyinlew, shaxslarara múnasebetlerdiñ shañaraqta salamat psixologiyalıq ortalıqtağı ornı hám tásirin úyreniw, shañaraqta kózge taslanatuǵın shaxslar ara múnasebetlerdiñ shañaraq aǵzaları tárepinen bahalanıwı dárejesin úyreniw arqalı jámiyettegi turaqlılıǵın úyreniw, analiz qılıw múmkin. Shañaraq jámiyettiñ tiykarǵı buwını ekenligi sebepli, shañaraq tınısh hám turaqlı bolsa, jurt párawan boladı. 2017-2021 jıllarda Ózbekistan Respublikasın rawajlandırıwdıñ bes baslaması boyınsha Háreketler strategiyasınıñ «Xalıq penen pikirlesiw hám insan mápleri jılı» da ámelge asırıw boyınsha Mámleket dástúriniñ 4.2- bólim 236-bánti hámde Ózbekistan Respublikası Ministrler Kabinetiniñ 2017 jıl 8 fevral’ kúniñdegi selektor jıynalıstı 6-bayanınıñ orınlanıwın támiyinlew maqsetinde Respublika «Shañaraq» ilimiy-ámeliy orayı tárepinen «Shañaraqlardıñ ruwxıy, social, ekonomikalıq, medicinalıq jaǵdayın» úyreniw, xalıq penen tuwrıdan tuwrı

pikirləsiw boyınsha sociologiyalıq izertew ótkerildi. Sociologiyalıq sorawlar ótkeriw ushın respublikamızdın Tórtkúl, Xojeli rayonları tańlap alındı. Izertlewde jámi 100 shańaraq qatnastı.

Bul sorawdın maqseti etip, shańaraqtağı ruwxıy social-ekonomikalıq jaǵday hám de ata-analardıń perzent tárbıyası, olardıń ruwxıy kámalatına bolǵan múnásebetin anıqlaw belgilendi.

Shańaraqtı bahalawda eki tiykarǵı kriteriyaǵa qáraladı. Shańaraq sistemasında shańaraqtıń úzliksizligi, turaqlılıǵın puqta kórip shıǵıw arqalı onı bahalawǵa erisiledi. Shańaraq haqqında qanday da bir pikir bildiriwde hám qatar qabıl qılıwda bolsa shaxstıń óz shańaraǵı haqqındaǵı pikiri sub’ektiv xarakterge iye bolǵanlıǵı sebepli kóbirek sırtqı – social pikirlerge itibar beriledi.

Sonıń ushın da mámleketimizde júz berip atırǵan socialekonomikalıq hám mádeniy ózgerislerdın xalıq xalıq milliy ruhiyatınıń negizi bolǵan shańaraqlıq múnásebetlerde sáwleleniw izertlew en tiykarǵı máselelerden biri. Shańaraqlıq múnásebetler sisteması júdá quramalı hám qansha tereń mazmunǵa iye bolıp, óz ishine Shańaraqlıq múnásebetler sisteması júdá quramalı hám bir qansha tereń mazmunǵa iye bolıp, óz ishine erli-zayıplar ortasındaǵı, ataana hám perzentler, aǵa-ini hám apa-sınlılar ortasındaǵı hám usı sıyaqlı qatar múnásebetler sistemasın aladı. Shańaraqtağı shaxslarara múnásebetler shaxs qalıplesiwiniń zárúr faktori esaplanadı. Shańaraqtıń eń tiykarǵı zárúr wazıypalardan biri shaxs rawajlanıwı ushın múnásip sharayattı jaratıw. Psixologiyalıq ámeliyatta eń kóp qaramaqarsılıqlar kelip shıǵıwı mımkin bolǵan máselelerden biri – ata-analardıń er jetpegen perzentleri menen bolatuǵın múnásebetlerge tán mashqalalardan biri.

Ádette bunday mashqala menen kóbinese ana múrājaat etedi, biraq ata-ana, ayırım atanıń ózi járdem soraytuǵın jaǵdaylar da ushırasadı. Ata-analardıń perzentleri haqqındaǵı múnásebetlerin shártli ráwishte tórt toparǵa bóliw mımkin (álbette, bul shaǵımlar bir-birin inkar etetuǵın emes, bálki dáliyllep kórsetetuǵın mashqalalar menen baylanıslı boladı): 1.Perzentler menen qarım-qatnastıń joqlıǵı: olardıń qanday jasap atırǵanlıqları, qızıǵıwshılıqları, umtılıwların bilmew, balaları menen ashıq sóylespew, ata (ana) sıpatında biygana ekenligin seziw h.t.b. Bunday mashqalalarǵa iye pacientler ushın perzentleri haqqındaǵı pikirleri tán boladı: «Men onı ulıwma túsineymen», «Men onıń qay jerlerde bolıwın, dosları haqqında hesh nárese bilmeymen», «Ol maǵan ózi haqqında hesh nárese demeydi, maǵan isenimsizlik penen qaraydı» h.t.b. 2. Perzentlerdın ata-anaǵa salıstırǵanda húrmetsizlershe, keskin múnásebeti, arzuımaǵan sebepler menen úzliksiz konfliktke barıwı, jánjellesiwi. Bunday jaǵdayǵa «Ol úzliksiz qopallıq qıladı, meniń menen esaplaspaydı, maǵan qanday da bir nársede kómeklespeydi, járdem bermeydi» sıyaqlı shaǵımlar tán.

3. Ata-ananın óz qaraslarında perzentleri keúildegidey, lazım bolğanı sıyaqlı jasap atırmağanlıǵı ushın olar táǵdirinen qáweterleniwi.

Bunday waqıtlarda ata-ana balaların áwmetsiz, baxıtsız, jipin ushın joq etken, jalǵız dep esaplaydı hám bul jaǵday psixologqa múrájáát ushın tiykar boladı. Shaǵımlar tómendegishe sawleleniwi múmkin: «Qızımın kúyewi menen ortasında óz-ara múnásebetleri júdá jaman, men olar shańaraqlıq turmısın bir jaǵdayǵa túsiwi ushın shin kewilden járdem bergen bolar edim, biraq bunı qanday ámelge asırıwdı bilmeymen», «Balam úsh jıl oqıǵan instituttı taslap ketti» yaki «Qızımın jası ótip baratır, kelip atırǵan jawshılardı da qaytarıp atır».

4. Perzentlerdin aqılsızlıǵı, minez-qulık awısıwları, túrli destruktiv tásirlerge túskenligi menen baylanıslı shaǵımları: «Balamdı ishiwshilikten qaytara almay atırman, ne islewim kerek?», «Perzentim keyingi waqıtlarda náshebentlik zatlar qabıl etip atır», «Balamın diniy pikirler tásirinen qutqarıw ushın járdem berin», «Perzentim urı, tártipsizler toparına qosılǵan» yaki «Qızımın etikası, oyın-kúlkige meyilligi maǵan unamay atır h.t.b. Bizin teoriyamızda ata-ana hám perzent arasındadı múnásebetlerdin nátiyjeli ótiwinde perzentlerdin er jetip atırǵan shańaraqlardadı ortalıqqa salıstırǵanda múnásebetleri zárúr bolıp kórinde. Sonin ushın dáslep biz úyrenen shańaraqlarda ata-analardin óz perzentleriine qanday múnásebette ekenliklerin anıqladıq.

Usı jaǵınan biz shańaraqta ákenin shaxslararasındadı múnásebetler procesinde qanday múnásebetti sawlelendirip beriwi máselesin úyrenenbiz. Oǵan kóre respondentlerge «mehirli», «biyparq», «jaqsı kórmegen», «juwap joq» sıyaqlı variantlardı usınıs ettik. Xojeli rayonında sınılıwshılar tiykarınan «mehirli» juwabı 88 payız, 12 payız «juwap joq» dep óz múnásebetlerin bildirgen (1-jadval). Respondentlerdin shańaraqlarındadı ákeleri menen múnásebetleri Nókis qalası (81%), Tórtkúl rayonu (97%) hám Xojeli rayonında (90%), unamlı mehirli ekenligi shańaraqtaǵı atanin perzentleri menen jaqınnan doslasa alıwı, ata sıpatındadı social kútiwlerge saykes keliwi hám atanin statusınshańaraqta ayrıqsha orınǵa iye ekenligin kórsetedi. Qaysı shańaraqta ata tásiiri perzentleri menen múnásebetlerdi jaqsı jolǵa qoyılǵan bolsa, usı shańaraqta shaxslar ara múnásebetleri, shańaraqtaǵı tártip, etika, social normalar talap dárejesinde qalıplesken boladı. Búgingi kúnde shańaraqtaǵı ata statusı, onin xúrmet hám tásiirin saqlaw, atanin shańaraq jetekshisi sıpatındadı rolin támiyinlew qatar júzege keletuǵın social mashqalalardı joq etiw imkaniyatın beredi. Usı mániste shańaraqtaǵı atalar menen perzentler múnásebetler kelisiwge tiykarlangan bolıwı, atalardin perzentler turmısında óz másłáhátleri hám juwapkershilikleri menen kelisimde bolıwı shańaraqtaǵı klimattin unamlı mazmunda bolıwına tásir kórsetedi.

Demek, biz úyrenge respondentlerdi ataları menen bolatuǵın múnásebetelerden kewilleri toq hám shańaraqlarında ata statusı joqarı ekenliklerin baqlawımız múmkin. Shańaraqta analardan kóretuǵın múnásebetlerin sáwlelendiriw máselesin de úyrengebiz (2-jadval). Xojeli rayonu sınılıwshılarında 100% mehirli mazmunǵa iye ekenligi shańaraq ortalıǵınıń unamlılıǵın, shańaraqtıń perzentleri ushın úlgi bola alıwın kórsetedi. Oǵan kóre respondentlerge «mehirli», «biyparq», «jaqsı kórmegen», «juwap joq» sıyaqlı variantlardı usınıs ettik. «Anańız sizge qanday múnásebette boladı?» sorawına Nókis qalasındaǵı respondentlerdiń 98%ı «mehirli» dep juwap bergenligi hár qanday waqıt hám hár qanday sharayatta analardıń shańaraqlıq múnásebetlerinde óz jaqınlarına mehirlerin úzliksiz bildiriwleri dástúriy dárejesinde qalıpleskenligin de kórsetedi.

Tórtkúl rayonu boyınsha alıńǵan nátiyjelerde konkurenciya, talap pikirler de baqlanadı.

Xojeli rayonında respondentlerdiń shańaraqlarındaǵı anaları menen múnásebetleri (95%) mehirli mazmunǵa iye ekenligi shańaraq ortalıǵınıń unamlılıǵı, ananıń perzentleri menen múnásebetleriniń bekkemliligin kórsetip, ana hár bir máselede perzentleri ushın kútiwlerge saykes keliwin kórsetedi. Shańaraqta ananıń perzentler menen múnásebetelir unamlı bolıwı, bir-birin pozitiv qabıl etiwlerin támiyinleniwi shańaraqtaǵı klimattıń unamlı xarakterge iye ekenligin sáwlelendiredi. Ana hám perzentler ortasındaǵı múnásebeteler qanshelli jaqın bolsa, perzentlerdi qollap-quwatlaw, motivaciya beriw, turmıstaǵı máselemashqalalardı erkin sheshiw imkaniyatın támiyinlewde zárúr áhmiyetke iye. Respondentler tárepinen «Ata-anam jaqsı kórmegen» hám «juwap joq» juwapları 2 payızdı hám «juwap beriwge qıynalaman» 1 payızın quraydı. Bul juwaplardı tańlaǵanlıqları olardan bul máselede ana hám perzentler ortasındaǵı múnásebetlerdiń jıraqlıǵı, biyganalıǵı yaqi onshelli shın kewilden emesligi, perzentler óz keshirmelerin basqalar menen ortaqlasıwı, ózgelerge baǵdarlanǵanlıq tárepleriniń jáne de artıwın keltirip shıǵaradı.

Ásirese búgingi informaciya arǵımı tezlesken, shańaraqtaǵı múnásebetler zárúr hmiyetke iye bolıp atırǵan bir waqıtta shańaraqtaǵı óz-ara múnásebetler mazmunınıń unamlı bolıwına erisiw, óz-ara túsiniw hám qollap-quwatlawdı jáne de qalıplestiriwge erisiwdi dáliyllep kórsetedi.

Biz respondentlerge «Shańaraǵınızda óz ara múnásebetin dárejesin qalay bahalaysız?» sorawın berdik. Nátiyjeler 3-tablicada kórsetilgen. «Shańaraǵınızda óz-ara múnásebetler dárejesin qanday bahalaysız?» sorawına berilgen juwaplar «ayırıqsha», «jaqsı» dárejede ekenligi dıqqatqa ılayıq.

Biraq hár dáym da pikir absolyut emes, baqlaǵanımızday, «qanaatlandırarlı», «juwap beriwge qıynalaman» juwaplarınıń belgileniwi hám haqıyqatqa jaqınraq. Shańaraqtaǵı múnásebetler mazmunı shańaraqtaǵı barlıq aǵzalardıń den-sawlıǵı, xızmeti hám jámiyettegi tutqan

ornın qabıl etiwge tásir etedi. İnsan ushın shańaraqtaǵı ortalıq eń tásirsheń áhmiyetke iye bolıp, ásirese usı ortalıq tásirinde ol ózin erkin sezedi. Shańaraqlıq múnásebetler unamlı bolǵan shaxslarda jaratıwshılıq, óz-ózin qanaatlanıw, jámiyettegi júz berip atırǵan waqıyalardıǵa óz múnásebetin bildiriw belsendiligi joqarı ekenligi baqlanadı. Shańaraq jámiyet turmısında zárúr áhmiyetke iye. Shańaraq aǵzaların shańaraqtaǵı múnásebetleri jámiyettegi social múnásebeteler sistemasında zárúr úlken áhmiyetke iye. 54% jaqsı juwap penen ayıp ótken respondentler de shańaraqlıq múnásebetlerinen qanaatlanıwın atap kórsetken (3-tablica). Joqarıdaǵı jaǵdaydı shańaraq aǵzaları arasında respondentlerdiń statuslı kórsetkishlerinde de baqlaymız: Tórtkúlde – 90% – jaqsı, 9% – joqarı, 1% – ortasha; Xojelide – 73% – jaqsı, 19% – joqarı, 7% – ortasha; Nókis qalasında – 87% – jaqsı, 11% – joqarı, 2% – ortasha. Shańaraqtaǵı status shaxsı ózinen qanaatlanıw sezimin arttırıw, xızmeti artıwına tásir kórsetedi. Respondentlerdiń kópshiligi shańaraqlıq múnásebetlerde shańaraq aǵzaları arasındaǵı statusınan unamlı qanaatlanıwı bul boyınsha hesh qanday mashqala joq ekenligin kórsetedi.

Shańaraqtaǵı ortalıq mashqala hám konfliktlerden awlaq bolıwı shańaraq aǵzalarına óz statusın adekvat qabıl etiw imkaniyatın beredi. Respondentlerdiń shańaraqtaǵı statusınıń joqarı statusınıń joqarı bahalanıwı (9%, 19%, 11%) salıstırmalı kem kórsetkishlerde sáwlelengen bolıp, shańaraqta tiykarınan er adamlardıń statusı jaǵınan joqarı bolıwı kórsetip ótilgen. Qaraqalpaq shańaraqlarında kóp jaǵdaylarda shańaraqta ata-ana statusı joqarı dárejege iye esaplanadı (4-tablica). Shańaraqtaǵı ortasha dárejede ózlerin qabıl etken respondentlerdiń juwaplarınan bolsa shańaraqtaǵı tutqan ornı onshellı qanaatlandırmay atırǵanlıǵın, óz xızmetinen kewli tolmay atırǵanlıǵın baqlawımız múmkin. Shańaraq hár bir aǵzasına óz xızmetinen qayıl ekenligin támiyinlewshi orın sıpatında tásir etiwı lazım. İnsanlarǵa tán bolǵan eń áhmiyetli ózgesheliklerinen óz-ara isenim, bir-birin ańlaw, hám dárt hám qayırqom bolıw sıyaqlı sıpatlar.

Bunday ózgeshelikler eń dáslep shańaraq aǵzaları ortasında qalıplesedi.

Shańaraqta qarım-qatnastı payda etiw, onnan ózine qolaylıq seziw shańaraq ortalıǵınıń turaqlılıǵınıń bir kriteriyası esaplanadı. Sonıń ushın biz shańaraqtaǵı shaxslarara múnásebetlerdi úyreniwde dáslep qarım-qatnas processinde qolaylıq jaǵdayın anıqlawǵa hároeket ettik. Bunıń ushın respondentlerge «Shańaraǵıńızda kim menen qarım-qatnasta qıynalmaysız?» sorawın berdik. Alınǵan nátiyjeler 5-tablicada sáwlelengen. Shańaraqta ata-ana hámıyshe dártles, úlgi hám pikirles insanlar sıpatında tásirde bolǵanlar. Bul shańaraqtaǵı insanlardı olar menen qarım-qatnastaǵı jaqınlıqta kórinedi. Nókis qalasında ómirlik joldası (4%), 29% shańaraqta basqalar menen (63%), anası, olardı qáyinenem menen qarım-qatnas ornadıwda qıynalmayman degen

juwapları (2%) kem payızda atap ótilgen bolıp, bul shańaraqtaǵı basqa adamlarǵa salıstırǵanda qáyineneleri menen óz ara múnásebetleri uzaq ekenliklerin kórsetedi. Tórtkúlde «ómirlik joldası» (68 %), «juwap joq» (22%), shańaraqta «basqalar menen» (3%), «anası hám qáyinenesi» (1%); Xojelide «ómirlik joldası» (72%), «ákesi» (5 %), «anası» (7%), «apa-sınlileri» (4%), «qáyinenesi» 2% hám «qáyınatası hám apa-úkeleri» 1 payızdı quraydı. «Apa-sınlilerim menen qarımqatnas ornatiwda qıynalmayman» degen juwap (4%) salıstırmalı kem atap ótilgen bolıp, bul jınıs ózgesheliklerine kóre qarsı áhmiyetke iye. Yáǵnıy hayallarda apasınlileri menen múnásebetleri múmkin bolǵanınsha jaqın, sezimlik-emocionallıqqa baǵdarlangan boladı. Respondentlerdi «qáyinenem menen qarım-qatnas ornatiwda qıynalmayman» degen juwapları (2%) kem payızda kórsetilgen bolıp, bul shańaraqtaǵı basqa adamlarǵa salıstırǵanda qáyineneleri menen ózara múnásebetleri uzaq ekenligin kórsetedi. Shaxstı óz shańaraǵındaǵı insanlar menen ornatatuǵın múnáse’etlerdiń erkin hám shın kewilden bir-birin túsiniwleri tıǵız baylanısqan boladı. Túsiniw hám haqkewillilik, turmıstaǵı hár bir mashqalanı, qıynshılıqtı birgelikte sheshiw, birlik sezimin seziw imkáníyatın beredi.

Xojeli qalasında respondentlerdiń «anam menen sırlasa alaman» (59%) degen juwaplarında óz qarasları hám qálbindegi eń názik máselelerin anaları menen bolıwları, bul boyınsha ana shańaraq baslıǵı sıpatında zárúr áhmiyetke iye ekenligin biliw imkaniyatı jaratıladı. Ómirlik joldasları menen de óz pikirlerin ortaqlasa alıwınan bahalaymız. Shańaraq aǵzaları menen múnásebette biymálel sırlasa alıw imkaniyatı shaxslardıń shańaraqtaǵı birge jasap atırǵan insanlar menen unamlı kelisiw hám shańaraqlıq múnásebetlerinen qanaatlanıw menen jasap atırǵanlıǵınan derek beredi.

Solay eken, shańaraqtaǵı qáyin ene hám qáyin atalar statusında, tásirindegi shaxslar. Bul jaǵday shańaraqlıq múnásebetlerde tereńlik bar ekenligin sáwlelendiredi. Sonıń menen birge baqlaǵanıımızday, respondentlerdiń ómirlik joldasları menen bolatuǵın qarım-qatnaslarında da az dárejede bolsa da nátiyjeler kórsetip ótilgen. Bul óz gezeginde, erli-zayıp, qáyin ene-kelin, ata-ana hám perzent múnásebetlerine shańaraqtıń hár bir aǵzasın tarlap barıw lazımlıǵın bildiredi. Shańaraqlardaǵı konfliktke sebep bolıwshı jaǵdaylardıń aldǵı alınıwında shańaraq aǵzalarınıń xarakterleri de áhmiyetke iye. Bul bolsa nábettegi sorawımızda óz sáwleleniwın taptı. Biz respondentlerge «Shańaraǵınıздаǵı insanlardıń xarakterin qanday dep oylaysız?» sorawı menen múrájáát ettik. Alınǵan nátiyjelerli kórsetip óttik. «Shańaraǵınıздаǵı insanlar xarakterin qanday dep oylaysız?» sorawına «jaqsı», «unamlı» juwaplar shańaraq aǵzaları bir-biriniń minez-qulqınan razı ekenligi hám bul olar ushın maqul ekenliginen dáliyl beredi.

Shaʼnaraqlıq orınlanatuǵın roller, shaʼnaraqlıq qadiriyaqlar, shaʼnaraqtaǵı payda bolǵan ishki nızam-qaqıydalardı shaʼnaraqtaǵı barlıq aǵzalar bir qıylı qabıl etiwleri shaʼnaraqtaǵı óz ara múnasebetlerdiń pozitiv bolıwın támiyinlew menen birgelikte, bir-biriniń minez-qulqın unamlı bahalaw imkaniyatın da jaratadı. Unamlı xarakter qısqa múddette qalıplespeydi, bálki málim bir waqt aralıǵında, úzliksiz berilgen tárbiya tásirinde, insandı óz aldına qoyǵan ańlangan wazıypaların qabıl ete alıwları tásirinde júzege keledi.

Xarakterdiń unamlı mazmunda dep qabıl etiliwinde bolsa insan hám pútin shaʼnaraqtaǵılardıń bir-birin qadırlawleri, pikirleri sáykesligi támiyinlengenligi baqlanadı.

Bul jaǵdaylardıń aldın alıw ushınshaʼnaraqlıq turmısqa tayarlaw isleri kólemi, shaʼnaraq juwapkershiligin asırıw zárúrligi payda boladı. Usınıslar: Shaʼnaraqta shaxslarara múnasebetlerdiń ózine tán psixologiyalıq ózgesheliklerin anıqlaw, juwmaqlar hám de alınǵan nátiyjeler tiykarında usı usınıslardı beriwdi zárúr dep esaplaymız:

1. Ata-analarga ata-analıq juwapkershiligi hám baxıtı nesip etkennen keyin, perzentleri tárbiyası, olardıń keleshekte qanday insan bolıwlarına tuwrıdan –tuwrı juwapker ekenliklerin baraqulla túsindiriw.

2. Ata-analar óz perzentleri aldında jaqsı insanıy múnasebetler, atap aytqanda úlgi qarım-qatnastı kórsetiwlerin eń jaydırıw.

3. Máhállelerde «Ata-analar universitetleri» arqalı ata-analarga perzentleriniń túrli jas dáwirlerinde júzege keletuǵın psixologiyalıq ózgesheliklerge tán arnawlı sawbet hám sawbetler shólkemlestiriw hám qanıgeli adamlar menen ushırasıwlar ótkeriw.

4. Galaba xabar quralları – televidenie, radio hám gazeta-jurnallarda ata-ana hám perzent múnasebetleriniń túrli kórinislerine tán arnawlı kórsetiw, esittiriw hám shıǵıp sóylewler shólkemlestiriw.

5. Máhálle shaxs sociallasıwınıń tiykarǵı maqanlarınan biri bolǵanlıǵı sebepli, ataana hám perzentler qatnasında shaxslarara múnasebetlerge tán sawbetler shólkemlestiriw; turmısliq mısallar járdeminde máhálledegi abıroylı adamlardıń perzent tárbiyasına tán tájiriybesin úlgi etip kórsetiw.

6. Ata-analardıń bala tárbiyasında psixologiyalıq sawatqanlıq máselelerine itibar beriw, orınlarda psixologiyalıq masláhat kabinetlerin shólkemlestiriw. Jamiyetimizde alıp barılıp atırǵan barlıq ózgeris hám ruwxıy reformalar jamiyette kámil-barkamal shaxstı tárbiyalawǵa qaratilǵanlıǵında, bul bolsa óz nawbetinde jaqsı puqara, jamiyettiń barkamal aǵzasın tárbiyalaw.

Soniń ushin shańaraq ortalıǵında ata-ana hám perzent arasındaǵı múnásebetlerdi durıs shólkemlestiriw menen shańaraqta júz beriwi múmkin bolǵan konfliktlerdiń aldı alınadı.

REFERENCES

1. Saginbaevna T. S. FORMATION OF STUDENTS'SKILLS OF INDEPENDENT PERFORMANCE THROUGH THE TEACHING OF ART HISTORY //Spectrum Journal of Innovation, Reforms and Development. – 2022. – Т. 9. – С. 386-392.
2. Тажимуратова Ш. С. САНЪАТШУНОСЛИК ФАНЛАРИНИ ЎҚИТИШ ОРҚАЛИ ТАЛАБАЛАРНИНГ МУСТАҚИЛ ИШЛАШ КЎНИКМАЛАРИНИ ШАКЛЛАНТИРИШ. – 2023.
3. Shaxnoza T., Rayxan K. JOYBARLARDIŇ SHÓLKEMLESTIRIWSHI STRUKTURALARI //NEW RENASSAINCE CONFERENCE. – 2024. – Т. 1. – №. 2. – С. 124-128.
4. Bekpolatova A., Seitjanova Q. OPERA GENRE, ITS HISTORICAL DEVELOPMENT AND ITS PLACE IN KARAKALPAK COMPOSING COMPOSITION TODAY //Galaxy International Interdisciplinary Research Journal. – 2022. – Т. 10. – №. 5. – С. 92-96.
5. Сейтжанова К. и др. Прошлое и настоящее вокальной музыки барокко //Science and Education. – 2021. – Т. 2. – №. 4. – С. 580-584.
6. Бекниязова Л.Б. Психологические особенности адаптации у младших подростков.Псих.ф.н.....дис. –Тошкент, 2003. -161 б.
7. Бибрих Р.Р. Из истории проблемы детерминизма в психологии мотивации // Вестник МГУ. Психология. 1978. № 2, С.14.
8. Бобохонов А., Махсумов А. Абдулла Авлонийнинг педагогик фаолияти ва таълим-тарбия тўғрисида фикрлари. –Тошкент: Ўқитувчи, 1966.- 88 б